

B. Nagy László

(1927—1973)

„Mások jöjjenek a késszel, te jöjj az elkészíthetetlenel. Mások tanuljanak, te okulj. Ne ijedj meg, ha a tudomány gögje dilettánsnak bélyegez. A te mohóságod a tudományod, s alázatosod az igazolód. Ők téglát raknak téglára, s egyik téglá köti a másikat. De te az igazságot keresed, s az igazság minden pillanatban összerontja a saját házát, és minden pillanatban újra építi.” — B. Nagy László *A teremtés kezdetén* című kötete elé írta mottóul a fenti sorokat, tehetsége természetéről pontosabban ma sem mondhatunk. Ha megbízás és kötelesség úgy kívánta, az irodalomtörténetírás törvényei szerint is elsőrendű tudott alkotni, de igazi eleme az esszé volt. Az esszé, amelyben emberi szembesülésként élhette át a megismerést.

Alkat és magatartás, életsors és mű összefüggéseinek felderítésében olyan igazságokig jutott, amelyek túlmutattak a szaktudomány sokszor szűkös keretein. Mesterségét emberi üzenetnek tekintette, cselekvés értékű megnyilatkozásnak. Ezért követte olyan éber és alkotó figyelemmel a magyar film eseményeit is: a mindenkihez szóló hatékony üzenetet remélte tőlük, üzenetet a méltó létezésről. Legjobban azokat tisztelte és szerette, akiket tehetség és vállalás a lét pereméig sodort: József Attilát, Németh Lászlót, Sarkadi Imrét, Nagy Lászlót, a „felszánt” alkotókat, a közösségi érdekű irodalmat.

E fogékonyságát, vonzalmát mindig vérbeli esztétaként érvényesítette. Páratlan érzékel talált rá ama pontokra, ahonnan ember és írás sajátos értelme felismerhető. Esztétikai érzékenysége, asszociációinak bősége, szikrázó elevensége, megnevező tehetsége révén értelmi erőfeszítéseit magasrendű szellemi mulatsággá avathatta. Nem értekezett, hagyta, hogy a gondolat dinamikus sodrással találjon céljára, teljesebben művé. A törekeny alkat örvényei felett így őrizte kötését a termő étellel, amíg erejéből futotta.

A magyar esszé legjobb lehetőségei keltek életre lapjain. Helyén olyan ür támadt, amit egyelőre senki sem képes betölteni.

K. F.

Galamb Sándor

(1886—1972)

A 40-es évek elején egyik fiatal kutatónk — mert fizetési osztály szerint kijárt neki — „méltóságos uram”-nak szólította, mire energikus, csöppet sem színészes elhárító mozdulat kíséretében ezt mondta: „Hagyd ezt, barátom — nevez csak tanárnak!” Mert annak tartotta magát, s valóban az is volt, egész lényével, szenvedélyesen és fáradhatatlanul, mindvégig. Hosszú ideig középiskolában tanított, azután az Országos Színészegyesület színiiskolájában, a Színművészeti Akadémián, s magántanári habilitáció jogán előadott az egyetemen is.

S egyfajta pedagógiai erősz vezetete, amikor a Napkeletbe írt színikritikáiban darab és színészi produkció visszafogott hangú *ismertetésére* helyezte a hangsúlyt; meg akkor is, amikor mint a Nemzeti Színház dramaturgja és rendezője sorra felújította régi vigjátékirodalmunk, Kisfaludy Károly, Eötvös József, Szigligeti, Tóth Kálmán legjelesebb darabjait, óvatos és értő kézzel letörölvén róluk az idők folyamán rájuk rakódott port. Egyik legnagyobb sikerét Gaal József jelentős műfaji kezdeményezéséhez, *A peleskei nótáriushoz* írt utójátékával érte el, amelyben Gyulai Pál Vörösmarty-életrajzában a Csiga-vendéglőben tartott baráti összejövetelekről szóló ismeretes részletét dramatizálta, azzal a bevallott céllal, hogy a mai nézőnek, diáknak és felnőttek egyaránt, ebben a didaktikai csomagolásban adjon hiteles képet a reformkor irodalmi—színházi életéről, dramaturgiai törekvéseiről.

Riedl Frigyes tanítványa volt az egyetemen, s tőle ösztönözve, felfogásban és modorban őt követve lett irodalomtörténész. Eleinte a szépprózai elbeszéléssel kapcsolatos témák foglalkoztatták (*Vörösmarty novellái*, 1915., *Gyulai Pál novellái*, 1920., *A rajzforma fejlődése elbeszélő irodalmunkban*, 1925.), s tanulmányaiban, különösen a Vörösmartyról szólóiban kifejtett megállapításainak nagy részével ma is egyetérthetünk. Később, tanári pályájának a színházi élet irányában bekövetkezett fordulataival kölcsönhatásban, tudományos érdeklődése drámairodalmunk múltjára irányult. Így jelent meg, több részlet előzetes publikálása után, élete főműve: *A magyar dráma története 1867-től 1896-ig*, az első kötet 1937-ben, a második 1944-ben. A századvég drámairodalmának ilyen méretű összefoglalására sem előtte, sem azóta nem történt kísérlet. Neki sem sikerült igazi szintézist létrehoznia; monográfiája inkább csak műfaji kategóriák szerint csoportosított seregszemle, semmint az irodalom jelenségeinek szerves összefüggéseikben feltárt fejlődéstörténete. Lexikális megbízhatósága azonban kétségtelen, s biztos alapot nyújt a további kutatás számára.

Utolsó dolgozata, a magyar dráma múltjának vázlatos áttekintése — „színésziskolai növendékek és gyakorlatos vizgákra jelentkezők részére” — 1947-ben, pontosan negyven évvel bölcsészdoktori disszertációja után jelent meg. Ha Galamb Sándor négy évtizedes irodalomtörténeti munkásságát egyetlen szóval akarnánk jellemezni, azt mondhatnánk: hasznos munkát végzett. Ezért is részesült „az irodalomtudományok doktora” fokozatban.

Solt Andor

O. (Otrokocsi) Nagy Gábor

(1915–1973)

A mai tudományos köztudatban úgy él — és fog élni még sokáig —, mint a hazai lexikológia, első sorban pedig a frazeológia, a szólások, közmondások nemzetközi szintű és nemzetközileg ismert, becsült művelője. Nem lehet itt említés nélkül hagyni azt, hogy a tragikus halál egy olyan munka teljes befejezésében és a közeljövőben esedékes kiadásában gátolta meg, mely egész eddigi, minden túlzás nélkül korszakos jelentőségű munkásságát volt hivatva betetőzni: a Magyar Szinonima-Szótárról, a nyelvi és írói műveltségnek erről a rég várt és nélkülözhetetlen kézikönyvéről van szó.

Nekünk azonban itt most arról kell megemlékeznünk, hogy O. Nagy Gábor az irodalomtörténet területén is fontosat és maradandót alkotott. Igaz, terjedelemben nem sok ez a munkásság, de ma már tudjuk, hogy a maradandóság biztosítéka nem a terjedelem, hanem az, hogy egy alkotónak a munkásságát nem lehet megkerülni, mellőzni, ha valaki az általa feltört földeken akar tovább kutatni. O. Nagy Gábor szülővárosának, Debrecennek egyetemi könyvtárosaként, majd a Kollégium tanítóképzőjének s gimnáziumának tanáraként különösen két ilyen tájait művelt és művelt meg a magyar irodalomtörténetben. Az egyik a kódexirodalom, azon belül is különösen az irodalmi gótika és a misztika kérdései (*A misztika kódexirodalmunkban*, 1937; *Kódexirodalmunk szelleméről*. EPhK 1939; *A magyar irodalmi gótika problematikájához*. Pap K. Emlékkönyv, 1939). A másik, talán még termékenyebb terület: a 18–19. századforduló Debrecenje, benne a Ref. Kollégium a maga irodalmi kisugárzásával, eredményeivel — és hanyatlásával (*A debreceniség alkonya*. Ifj. Péczeli József irodalomtörténeti értékeléséhez, 1939; *Református kollégiumi diákirodalom a felvilágosodás korában*. Öntudatlan népiesség kéziratgyűjteményirodalmunkban, 1942; *A „csittvári krónikák”*. ProtSzle 1942; *Mátyási József és a magyar polgári életelmény kialakulása*, 1944; *Fazekas Mihály kalendáriuma*. Vándortűz 1947) ... E korántsem teljes felsorolás, ez szilárd meggyőződés, mindenki számára nyilvánvalóvá teszi, hogy O. Nagy Gábort az irodalomtudomány éppen olyan joggal gyászolja, mint a nyelvtudomány.

Martinkó András

Kolta Ferenc

(1915–1973)

Kolta Ferenc 35 éves tanári pályája az oktatói, a nevelői, a tudományos, a tudományt népszerűsítő és a közéleti munka ritkán megvalósuló harmonikus egysége, mégis talán több mint két évtizedes tanárképző főiskolai tevékenysége a leggazdagabb szintézise s sokirányú munkának. Mint a Pécsi Tanárképző Főiskola irodalomtudományi tanszékének két évtizeden át volt vezetője, majd a tanárképző főiskolák irodalmi szakbizottságának elnöke letörölhe-